

УДК 378

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Нечепоренко Л.С.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

В статті розгортається аналіз теми щодо науково-педагогічної діяльності студентів університету з метою розвитку креативного підходу до майбутньої професійної діяльності. Увага зосереджується навколо визначеної теми, мети, завдань і вибору методики дослідження.

Ключові слова: тема дослідження, вибір методики, постановка мети, дослідні завдання.

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ

Нечепоренко Л.С.

Статья посвящается анализу поиска студентами темы по научно-педагогическому исследованию с целью развития их креативного подхода к будущей профессиональной деятельности. Обращается внимание на определение задачи темы и формирования методики научно-педагогического исследования.

Ключевые слова: тема исследования, выбор методики, постановка цели, исследовательские задачи.

STUDENT'S SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITY

L. Necheporenko

The following article is dedicated to the analyses of student's scientific and pedagogical activity. Which aim is to enhance the creative approach to the future professional work. The attention is focused around the topic, goals, tasks and the process of choosing the methodics of investigation.

Key words: topic of research, choosing the methodics, making goals, tasks of research.

Тривалий період у класичних університетах вимагалось організувати навчально-дослідницьку й науково-дослідницьку роботу студентів у процесі вивчення педагогіки. Особливе значення така робота набуває під час навчання майбутнього вчителя. Пояснюється це тим, що в майбутній навчально-виховній роботі педагога постійно виникає необхідність у цілеспрямованому спостереженні, аналізі результатів самостійної роботи учнів, у пошукові все нових і більш ефективних прийомів активізації пізнавальної діяльності та розв'язання нестандартних завдань з метою досягнення оптимальних результатів у навчальному, освітньому, виховному процесі. Розвиток у студентів творчих підходів та умінь до розв'язання навчальних завдань вимагає оволодіння науково-дослідницькими прийомами роботи з метою впливу на учнів. Прикладом у цій роботі слугують дослідницькі підходи В.О. Сухомлинського та учителів-новаторів щодо досягнення високих результатів у роботі. А А.С. Макаренко, завдяки своїм дослідницьким підходам до роботи з комунарами в трудовій колонії з понівеченими умовами післяреволюційного життя дітей і юнаків, створив сучасну прогресивну теорію і методику виховання дітей, підлітків, дорослих на засадах позитивних принципів взаємодії.

Особливе значення навчально-дослідна й науково-дослідна робота студентів педагогічних університетів полягає у тому, що професійною діяльністю учителя є така характерна його риса, як постійна індивідуально-особистісна необхідність і потреба розв'язання кожної окремої проблеми з погляду інтересів суспільства й кожного учня зокрема. Справа в тому, що навчально-виховна робота з дітьми, учнями, студентами вимагає постійно все нових і більш сучасних технологій, що формуються усією системою життя і діяльності людей. Уміння учителя користуватись науковими методами в своїй роботі допомагає йому збуджувати розумову діяльність, пробуджувати думку й совість, як писали про це дослідники викладацької діяльності, яскравим прикладом чого є роботи відомого історика В.О. Ключевського (1, с. 15). Цікавим є той факт із педагогічної і науково-теоретичної спадщини попередників, що різні періоди соціально-історичного розвитку вимагають для свого обслуговування різних і все нових і нових підходів.

Колишній індивідуально-груповий підхід змінився колективним і провідним принципом його стала вимога навчання і виховання в колективі, для колективу, через колектив. Потім прийшла кабінетна система, педагогіка співробітництва.

Навчально-дослідна та науково-дослідна діяльність перебуває у тісному зв'язку та взаємодії. Визначення між ними різниці має чисто науково-теоретичний сенс: під час дослідження навчального процесу механізмів його організації, здійснення, контролю результатів відбувається з метою визначення його ефективності та можливостей його вдосконалення. А науково-дослідні роботи мають характер спеціально організованих заходів з метою їх порівняльного аналізу та вибору більш ефективного способу та механізму впливу, умов поліпшення всієї системи чи заміни її новою. Результати обох видів дослідницької діяльності полягають у виділенні найбільш ефективного способу чи прийому організації його та впровадження у досвід навчально-виховної діяльності школи.

Що є запорукою успіху організації і проведення науково-дослідницької діяльності студентів? Можна назвати безліч умов, але вони будуть неповними без визначення мети. А до неодмінних засобів успіху підготовки й проведення такої роботи ми називаємо найголовніші. І такими є:

1. Визначення мети й завдань роботи. Для прикладу можна поставити такі, як:

- перевірити ефективність різних видів самостійної роботи: а) з книгою; б) з комп'ютером; в) з художніми образами;

- визначити рівень загальної навчальної культури учнів шляхом контролю за збором навчального матеріалу (методика збирання); дотримання заходів техніки безпеки й порядку на робочому місці; уміння складати план роботи та ін.

2. Вибір методів і розробка методики кожного окремого дослідження. Найвища оцінка ставиться авторам, які впроваджують нові, досі не відомі прийоми, засоби, технології. Такими в різні періоди розвитку педагогіки були: класно-урочна система, кабінетна система, програмоване навчання, педагогіка співробітництва, дистанційне нав-

чання, тьюторна педагогіка, Болонська кредитно-модульна система, медіа-навчання та ін.

Існують безмежні можливості пошуку все нових і нових форм, методів, прийомів різних систем навчання, виховання.

В нашому дослідженні ми спирались на реальний досвід роботи університету й визначення нових підходів. Нами пропонується дотримуватись таких вимог до розробки методики дослідження.

Основна вимога до навчання і виховання у сучасній школі була сформована ще класиками наукової і художньо-мистецької думки в XIX столітті. Найбільш переконливою є думка М.О. Добролюбова, яка прозвучала так, що основним завданням навчання і виховання є розв'язання завдань, поставлених життям (2).

Виходячи з вимог основних періодів розвитку теорії і історії педагогіки, можна висунути такі вимоги до пошуку методів і методики дослідження навчально-освітнього й виховного процесу.

1. Визначення кон'юктури життя (пошук вимог і тенденцій щодо створення матеріальних і духовних благ сьогодні). Життя як система функціонування тісно пов'язаних між собою елементів: проблеми професійної орієнтації і вибір професії, вивчення споконвічних проблем, адаптація і ознайомлення з провідними джерелами енергетики, визначення типу соціально-психологічних і міжособистісних стосунків і т.п.

2. Аналіз загальних та індивідуальних особливостей розвитку дітей, підлітків, дорослих.

3. Питання формування сім'ї як основної ланки життєдіяльності й морально-духовного затишку для кожної людини.

4. Проблеми успішної діяльності, можливості досягнення певного сімейного, морального, матеріального блага.

5. Краса, сила, здоров'я у житті кожної особистості.

6. Умови гармонійного розвитку дітей, підлітків, дорослих.

7. Нормативні вікові «кризи» в розвитку особистості та педагогічні умови їх подолання.

8. Як бажання перемоги допомагає долати перешкоди?

9. Як узгоджується методика навчання з принципами злагоди, гармонії, єдності бажань і намірів?

10. Яке значення має слово в процесі саморегуляції морально-психічного тону?

11. Навчально-виховний колектив як фактор формування культури міжособистісних відносин особи.

12. Формування культури міжособистісних стосунків.

13. Педагогіка співробітництва як сучасна технологія формування культури міжособистісних стосунків.

14. Онто-інвайронментальні технології навчання, виховання, освіти в системі формування культури міжособистісних відносин.

15. Формування міжособистісних доброзичливих відносин.

Вибір методів і розробка методики дослідження полягає у тому, щоб розібратись в уже відомих методиках дослідження та знаходити нові, найбільш придатні для сучасних умов.

Основний шлях до успішної роботи – це вибір шляхів навчально-дослідницької роботи, тобто: вибір теми й відбір методів дослідження, розробка методики розв’язання поставлених питань. Щодо методів дослідження педагогічних питань є спеціальна література (Донцов А.В., (3), а також відповіді можна знайти в підручниках з педагогіки.

Поняття “метод” (від грецьк. *methodos*) – це шлях дослідження, спосіб пізнання.

Метод науково-педагогічного дослідження – спосіб дослідження педагогічних процесів щодо формування особистості, встановлення об’єктивних закономірностей виховання та навчання.

Методика дослідження – це є така процедура, що визначає послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань з метою одержання нових даних.

Сучасна педагогіка використовує такі групи методів наукових досліджень: порівняльно-історичний, генетичний, типологічний.

Порівняльно-історичний метод включає способи дослідження педагогічної інформації, яка одержується в різні періоди історичного розвитку в різних державах і соціальних групах різними авторами і різними методами збору даних про навчання, виховання та освіти.

Генетичний метод (від грецьк. *genetikos* – походження) – спосіб дослідження педагогічних явищ, який містить у собі аналіз їх похо-

дження і розвитку в тих чи інших умовах, пояснює взаємодію освіти і соціального життя минулого й можливі зміни в майбутньому з допомогою розроблених умов.

Типологічний метод – засіб дослідження, в основі якого лежить виявлення схожості та відмінності педагогічних явищ, узагальнення та систематизація одержаних дослідницьких даних. Результатом типологізації є виділення певних типів, наприклад, морального ідеалу для учнів, професійного ідеалу для вчителя, мети чи сенсу життя.

Найпоширенішими конкретними методами дослідження проблем виховання і навчання є такі, як педагогічне спостереження, бесіда, інтерв'ю, вивчення продуктів навчально-освітньої діяльності, педагогічний експеримент, анкетування, тестування.

Всі методи можуть бути представлені:

- описовою статистикою (табулювання, графічний вираз чи кількісне оцінювання даних);
- теорією статистичного висновку (передбачення результатів за даними обстеження вибірок);
- теорією планування експериментів (виявлення та перевірка причинних зв'язків між змінними показниками).

Завдяки математичним методам визначають оптимальні умови організації і управління навчально-виховним процесом.

Розробка методики передбачає використання уже відомих методів і методик та формування нових. Так, наприклад, у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна створено на сьогодні (в період 160-річчя від дня заснування кафедри) низку нових методик, якими стали: онто-інвайронментальні, методики гармонізації особистості з довкіллям (4). Розроблена методика впливу народної творчості на формування позитивних переконань особистості з метою підготовки їх до успішної діяльності. Розв'язання питань естетичного, емоційно-вольового виховання вимагали нових методів дослідження, які й стали результатом діяльності вчених кафедри (5, 6). Певною мірою новою є методика дослідження моральних механізмів формування поведінки студента, запропонована Донцовим А.В. (7).

Сьогодні надзвичайно популярним є питання соціалізації особистості студента, учня, дітей, що передбачає привчання вихованців до адекватної поведінки, відповідного міжособистісного спілкування і поведінки, адаптації до довкілля.

Запропоновані нами підходи до розробки і вибору методик дають можливість кожному, хто має інтерес до дослідницької роботи, сформувати свій підхід та одержати бажані результати, здатні впливати на ефективність навчально-виховного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ключевский В.О. Русская история. Полный курс лекций. Послесловие, комментарии А.Ф. Смирнова. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2004. – 15-62 с.
2. Добролюбов Н.А. Вопросы заданные жизнью. – М.: Советская Россия, 1986. – 350 с.
3. Донцов А.В. Методологія та методика соціально-педагогічних досліджень. Методичні рекомендації і програма курсу. – Харків, 2001. – 32 с.
4. Нечепоренко Л.С. Онтопедагогіка та інвайронментальна педагогіка. – Х.: “Основа”, 2001, - 238 с.
5. Нечепоренко Л.С. Вивчення народної творчості українців як чинник формування інтерсоціальних мотивів поведінки. Международная научно-практическая конференция «Роль искусства и гуманитарных наук в развитии международного сотрудничества и евроинтеграции». Харьков: ХНУ, 2009. – 11-19 с.
6. Нечепоренко М.В. Емоційно-вольова культура студента. Харків: ХНУ, 2011. – 180 с.
7. Нечепоренко Л.С., Куліш С.М. Педагогічна освіта в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна (До 160-річчя кафедри педагогіки). Харків: ХНУ, 2010. – 211 с.
8. Бойко А.М. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки: Індивідуальні тьюторські завдання для студентів II-V курсів: Навчальний посібник. – Полтава, 2007. – 359 с.